

Олейник А. В.
Скоромная Е. Ю.
Бадалов Х. М.

Харьковский национальный аграрный университет имени В. В. Докучаева

МОДЕЛИРОВАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРИБЫЛИ И СЕБЕСТОИМОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В УСЛОВИЯХ ДЕЙСТВИЯ ЗАКОНА УБЫВАЮЩЕЙ ОТДАЧИ

Резюме

Обоснован методический инструментарий для математического моделирования формирования прибыли и себестоимости сельскохозяйственной продукции в условиях действия закона убывающей отдачи. Выявлено, что максимальная прибыль достигается при более высоких затратах, чем минимальная себестоимость. Доказана необходимость учета критерия максимизации прибыли, а не минимальной себестоимости в процессе планирования и анализа хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: закон убывающей отдачи, урожайность, выручка от реализации, себестоимость, прибыль.

Oliinik A. V.
Skoromnaia Ye. Yu.
Badalov Kh. M.

Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev

MODELLING THE FORMATION OF PROFIT AND COSTS OF AGRICULTURAL PRODUCTION UNDER THE LAW OF DECREASING THE EFFICIENCY

Summary

Substantiated methodical toolkit for mathematical modelling of the formation of profit and the cost of agricultural production in the conditions of the law of the decreasing the efficiency. Detected, that the maximum profit is achieved at higher expenses than the minimum costs. Proved, the necessity taking into account the criterion of profit maximization rather than a minimal cost in the planning and business analysis.

Key words: the law of decreasing the efficiency, productivity, sales revenue, cost, profit.

УДК 336.647:336.648

Олійник Л. В.

Хмельницький національний університет

КРИТЕРІАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено підходи, рекомендації та критеріальні засади модернізації системи управління активами сучасних українських підприємств. Запропоновано структуро логічну модель модернізованої системи управління активами на основі конвергенції у економічну інфраструктуру.

Ключові слова: управління активами, активи підприємств, модернізація.

Постановка проблеми. Управління активами передбачає досягнення завдань та цілей, що виступають основою максимізації прибутку. На сучасному етапі в роботі підприємств чітко простежується дезінтеграція функцій управління активами і логічно припустити, що підвищення ефективності їх діяльності неодмінно супроводжується дотриманням принципів забезпечення активами операційної діяльності. Зокрема, слід звернутись до принципів узгодження політики управління активами з короткотерміновими перспективами операційної діяльності, а також її потенційної диверсифікації. Актуальність формування критеріальних засад модернізації управління активами підприємств викликана необхідністю вдосконалення всієї системи фінансового менеджменту суб'єктів господарювання в умовах зростання глобальної конкуренції та кризових тенденцій в економіці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі напрями управління активами розроблені в

дослідженнях відомих зарубіжних економістів, серед яких: Є. Брігхем, А. Гроппеллі, Е. Долан, А. Кінг, Б. Коллас, Т. Манесс, Д. Нотон, Дж. Сінкі, Дж. Тобін, Д. Хемптон, Дж. Фіннері, ін. Достатньо великий внесок у дослідження систем управління активами зробили представники вітчизняних наукових шкіл, такі як В. Базилевич, М. Білик, О. Гаманкова, С. Осадець, Є. Рясних, О. Орлов, І. Івасів. Достатньо обґрунтованими слід вважати підходи та механізми управління внутрішніми ресурсами підприємств. Водночас вплив ринкової кон'юнктури на управління активами в частині їх мобілізації, залучення та управління залишається малодослідженим та дослідженим лише поверхнево та фрагментарно.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри всі результати досліджень невіршеною залишається проблема формування критеріальних засад управління активами та формування критеріальної бази прийняття рішень в області фінансового менеджменту.

Мета статті. Головною метою публікації є формалізація критеріальних засад модернізації системи управління активами підприємств.

Виклад основного матеріалу. Формування та відтворення активів, забезпечення їх структурної адекватності потребам операційної діяльності має відповідати закономірностям застосування відповідно життєвого циклу підприємства [1, с. 280]. Водночас слід констатувати, що світова практика виробила ряд системних підходів, що пропонують принципову відповідь для вирішення проблем управління господарськими активами, що передбачають мобілізацію ресурсів ринку – економічного середовища функціонування підприємства. Об'єктивні способи мобілізації ресурсів реалізуються у специфічних спеціалізованих фінансово-кредитно-збутових інструментах, які виступають механізмом взаємодії з контрагентами та на основі вдосконалення традиційних фінансових операцій, джерелом формування додаткових господарських чи комерційних ефектів. Гіпотетично перелік наявних в межах світової практики інструментів мобілізації ринкових ресурсів відповідає завданням операційної діяльності та управління активами (рис. 1) [1, с. 285].

Наявний традиційний підхід управління активами гарантує менеджменту підприємств низькі господарські ризики. Разом з тим ефективність управління оборотними активами залишається на невисокому рівні, що також є причиною перспективної невизначеності, вимагає радикальної модернізації політики управління активами, і поглиблення конвергенції з інституційною системою економіки.

Очевидна складність впровадження управління активами інтегрованого в інституційну систему економіки у відсутності необхідного досвіду персоналу. Останнє підвищує ризики порушення операційної діяльності, викликані дією екзогенних чи ендогенних чинників.

Водночас очевидні ефекти від конвергенції політики підприємства у інституційну систему економіки не викликають сумніву та вимагають швидкого впровадження не з точки зору додаткових фінансових зисків, а з точки зору можливого напрямку уникнення банкрутства. Приведені на рис. 1 напрями застосування інструментів конвергенції орієнтовані на вирішення конкретних функціональних завдань управління активами, ресурсами та фінансового менеджменту. Серед них – подолання недоліків та існуючих ризиків забезпечення безперебійного виробничого процесу запропоновано реалізувати на основі застосування таких інструментів, як: факторинг, кредитування, овердрафт, лізинг, франчайзинг, аутсорсинг, постачання точно в строк, корпоратизації та емісії боргових цінних паперів (табл. 1).

Водночас в комплексі сучасних підходів до формування економічних механізмів на рівні суб'єктів господарювання варто виділити два з них: створення модернізованої системи з повним переліком інструментів інтеграції в інститути економіки та модернізацію існуючої системи з поступовою заміною неефективних методів управління активами на модернізовані на основі передового досвіду.

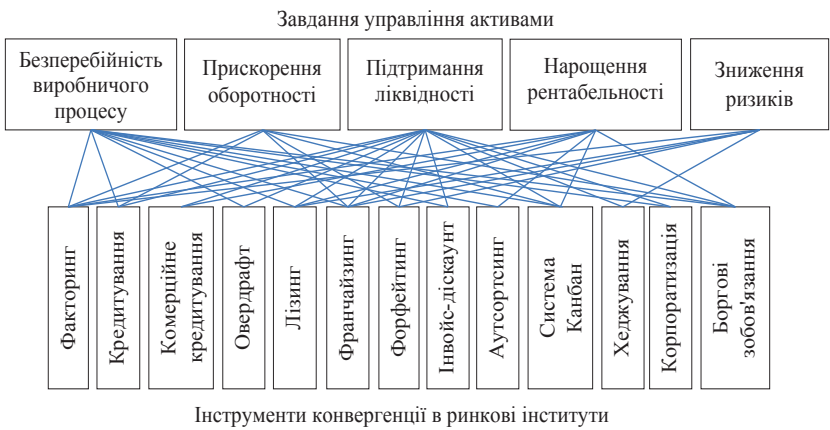

Рис. 1. Співвідношення між завданнями управління активами підприємств, фінансовими, кредитними та збутовими інструментами

Практика зарубіжних компаній свідчить про високу ефективність запропонованих в якості інструментів конвергенції в інституційну систему економіки засобів управління активами [2, с. 144-146]. Водночас в умовах світової фінансової кризи, вплив якої накладається на негативні наслідки незавершеного процесу деградації господарських відносин не реформованого централізованого командно-адміністративного механізму регулювання економіки, конвергенція в економічну інфраструктуру виступає чи не єдиним напрямком збереження підприємств. І як наслідок, особливістю пропонованого підходу формування механізму управління активами машинобудівного підприємства на основі конвергенції з господарсько-економічною системою є не матеріальні стимули від потенційно додатково отримуваних ефектів, а страх втрат. Тобто альтернативою до традиційного оцінювання перспективних ефектів у формі приросту прибутків виступає система показників ліквідності та платоспроможності підприємства, ритмічності технологічного процесу, відсутності втрат операційної діяльності тощо.

Іншою складовою вирішення завдань підприємств з конвергенції в інфраструктуру економіки виступає послідовність модернізації існуючої системи управління активами. Для новостворюваних підприємств цілком логічно створення саме нової системи. Водночас для інших підприємств одномоментна заміна системи управління ресурсами та активами на нову небезпечна через можливий збій операційної діяльності. Тому, очевидно, другий підхід – покрокової заміни та утворення нових підсистем з впровадженням інструментів конвергенції в інституційну систему економіки є більш прийнятним. З іншої сторони, варто зазначити, що за існуючого стану організації управління активами, всі без виключення підсистеми управління вимагають заміни, і в кінцевому випадку можна передбачити однаковий результат від реалізації обох сценаріїв – формування модернізованої системи управління активами на основі конвергенції господарської діяльності у економічну інфраструктуру.

Інше ключове питання – послідовність модернізації системи управління ресурсами та активами машинобудівного підприємства. Остання, з точки зору встановлених особливостей мотивування підприємств до виживання та обмеженого інвестиційного потенціалу, передбачає впровадження у роботу інструментів в міру настання загроз в системі управління активами [3, с. 126]. Врахуван-

Таблиця 1

Напрями застосування інструментів конвергенції в інституційну систему економіки

№ п/п	Завдання управління активами	Назва інструменту	Ефекти від застосування
1	Безперебійність виробничого процесу	Факторинг ¹	Розширення та диверсифікація споживачів і масштабів господарських операцій
		Кредитування ²	Покриття нестачі в обігових засобах
		Овердрафт ³	Поновлюване джерело фінансових активів операційної діяльності
		Лізинг ⁴	Оновлення основних засобів, інноваційний розвиток, збільшення масштабів виробництва, розширення масштабів реалізації продукції
		Зворотній лізинг ⁵	Поповнення обігових засобів та інвестиційних ресурсів
		Франчайзинг ⁶	Територіальне розширення та збільшення масштабів господарської діяльності, перенесення збутових та виробничих функцій на потужності контрагентів
		Аутсорсинг ⁷	Передача функцій контрагентам неможливих чи економічно неефективних в межах операційної діяльності підприємства
		Постачання точно в строк ⁸	Відносна економія ресурсів необхідних на формування резервів та логістичних потужностей
		Корпоратизація ⁹	Інвестиційне розширення виробничих потужностей
		Боргові зобов'язання ¹⁰	Накопичення додаткових обігових засобів
2	Прискорення оборотності	Факторинг ¹	Безперебійне забезпечення операційної діяльності обіговими засобами
		Кредитування ²	Нарощення фінансово-інвестиційного потенціалу
		Франчайзинг ⁶	Формування сталого грошового потоку
		Форфейтинг ¹¹	Прискорення погашення дебіторської заборгованості
		Інвойс-дискант ¹²	
		Постачання точно в строк ⁸	Зниження частки активів заморожених в страхових резервах
3	Підтримання ліквідності	Факторинг ¹	Зростання фінансових активів підприємства
		Кредитування ²	Покриття нестачі в обігових засобах
		Овердрафт ³	Поновлюване джерело позикових коштів, підтримання ліквідності
		Лізинг ⁴	Резервування коштів вивільнених в ході формування основних фондів
		Зворотній лізинг ⁵	Надходження фінансових ресурсів від реалізації основних засобів за лізинговою схемою
		Франчайзинг ⁶	Нарощення грошового потоку
		Форфейтинг ¹¹	Погашення частини дебіторської заборгованості
		Інвойс-дискант ¹²	
		Постачання точно в строк ⁸	Відносне вивільнення коштів від економії на логістичних потужностях
		Хеджування ¹³	Зниження впливу ризиків на грошовий потік
		Корпоратизація ⁹	Нарощення фінансово-інвестиційного потенціалу
4	Нарощення рентабельності	Факторинг ¹	Зростання ефектів від збільшення масштабів реалізації та економії на умовно-постійних витратах
		Кредитування ²	Фінансування розширення господарської діяльності
		Комерційне кредитування ¹⁴	
		Лізинг ⁴	
		Франчайзинг ⁶	Збільшення ефектів від зростання масштабів
		Аутсорсинг ⁷	
		Постачання точно в строк ⁸	Зростання ефектів від економії витрат
		Боргові зобов'язання ¹⁰	Ефекти від економії на вартості кредитних ресурсів
5	Зниження ризиків	Факторинг ¹	Передача ризиків фінансовим установам
		Лізинг ⁴	
		Форфейтинг ¹¹	
		Франчайзинг ⁶	Перерозподіл ризиків з контрагентами
		Хеджування ¹³	Страховання ризиків ймовірними додатковими економічними ефектами

*Умовні позначення: 1. Факторинг – фінансова комісійна операція переуступки дебіторської заборгованості факторинговій компанії з метою: миттєвого отримання більшої частини платежу; гарантії повного погашення заборгованості; зниження витрат ведення рахунків. 2. Кредитування – зобов'язання банку надати певну суму грошей, надане в обмін на зобов'язання повернути заборговану суму, а також відсотки від її використання. 3. Овердрафт – кредитування банком оплати поточних рахунків. 4. Лізинг – отримання майна на правах довготривалої оренди у формі кредитування купівлі-продажу без довготривалих зобов'язань кредиту. 5. Зворотній лізинг – операція довготривалого поповнення обігових засобів за рахунок продажу кредиту основних засобів підприємства. 6. Франчайзинг – форма співпраці між фінансово незалежними сторонами, в рамках якої сторона, що володіє успішним бізнесом, торговою маркою, ноу-хау та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій користуватися ними. 7. Аутсорсинг – передача частини процесів операційної діяльності у субпідряд. 8. Постачання точно в строк – постачання налаштоване відповідно операційного процесу, що не вимагає формування страхових резервів та утримання складських потужностей. 9. Корпоратизація – додаткове залучення інвестиційних ресурсів шляхом перерозподілу прав власності. 10. Боргові зобов'язання – нарощення кредиторської заборгованості. 11. Форфейтинг – операції реалізації боргів контрагента третій стороні. 12. Інвойс-дискант – покриття сальдо платежів усіх поставок товару. 13. Хеджування – страхування ризику шляхом укладання протилежної угоди. 14. Комерційне кредитування – кредитування контрагентів у товарній формі з фінансовим покриттям заборгованості.

ня також вимагає необхідність взаємоузгодження функціонування підсистем, оскільки ефект за принципом «вузьких місць» залишатиметься в межах потенціалу не модернізованих підсистем системи управління активами, що використовуються спільно з модернізованими. Таким чином, послідовність перебудови підсистем управління активами машинобудівних підприємств передбачає також одночасну модернізацію залежних підсистем.

Отже, в ході модернізації механізму управління активами підприємства в ієрархії критеріїв перше місце займають:

- безперерйність виробничого процесу, що на рівні системи управління трактується як формування техніко-технологічних потужностей виробництва, системи логістичного забезпечення сировинно-матеріальними ресурсами, систем збуту тощо;
- прискорення оборотності, що у категоріях управління розглядається як швидке отримання виручки від дебіторів, зменшення тривалості виробничого циклу та періоду утримання готової продукції на складах, мінімальних страхових виробничих резервів тощо;
- підтримання ліквідності, яке передбачає утримання балансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю та здатність до швидкої конвертації активів у грошові кошти;
- нарощення рентабельності, яке реалізується за принципом приросту доходності на кожну одиницю інвестованих ресурсів;
- зниження ризиків, що вимагає підтримання умов господарської діяльності здатних забезпечити

ти уникнення негативного впливу форсмажорних змін ринкової кон'юнктури, а також загроз спроможних призвести до суттєвих, загрозливих та критичних втрат активів;

- формування інноваційної системи управління активами за принципом конвергенції з господарсько-економічною системою на основі інвестиційно-фінансових, логістично-збутових інструментів та методів організації спільного підприємництва;
- підготовка та залучення персоналу з досвідом реалізації інструментів управління активами;
- створення системи моніторингу ринкової кон'юнктури та розвитку інституційної системи економіки;
- реорганізація структур управління їх перетворення на структури відкритого типу, спільної участі контрагентів у формуванні господарських цілей, планів вирішення операційних, інвестиційно-фінансових, збутових та логістичних завдань.

Відповідно визначених завдань, встановлених мотиваційних особливостей, чинників розвитку ринкової кон'юнктури, дерево цілей механізму управління активами набуває вигляду (рис. 2).

Створення цілісної системи управління активами в комплексі запропонованих цілей передбачає чіткий транспарентний зв'язок між цими цілями та інструментами реалізації програми конвергенції [4, с. 78-81]. Можна передбачити, що очікувана транспарентність – явище, яке ґрунтується на категоріях: ефективності – раціональності операційної діяльності для інструментів конвергенції, де основні чинки та передумови формування ефектів визначаються в межах господарського механізму; вірогідності – здатності використати

Рис. 2. Дерево цілей модернізації механізму управління активами на основі конвергенції з господарсько-економічною системою

кон'юнктурний потенціал для інструментів конвергенції де основні чинники та передумови формування ефектів визначаються в межах цільових ринків, інноваційного, фінансового, інвестиційного секторів та галузей.

Тобто транспарентність та конвергенція набувають ознак варіативних категорій, ефекти формування яких визначаються як цільовими установками на ефективність управління та вірогідність використання ринкового потенціалу, так і дотриманням економічних законів, закономірностей, принципів управління та конвергенції, інструментів конвергенції та безпосередньо об'єкта дослідження і управління – нагромадження і мобілізації активів на основі конвергенції господарської діяльності у економічну інфраструктуру (рис. 3).

З об'єктивних причин лише дотримання економічних законів забезпечить високі результати транспарентності та ефекти у верхній межі ймовірної варіації [5, с. 83]. До необхідних для дотримання економічних законів слід віднести закони: обмеженості ресурсів; ефекту масштабів виробництва; економії часу; вартості; зростання потреб споживачів; грошового обігу; концентрації капіталу; зростаючої віддачі; відповідності інституційної системи рівню продуктивних сил; попиту і пропозиції; зростання продуктивності.

На відміну від економічних законів, наведені закономірності відображають тенденційний характер розвитку, і гіпотетично з точки зору потенційних ефектів можуть мати двояку інтерпретацію. Зокрема ефекти від управління активами формуються в результаті раціоналізації системи управління ними як за сприятливої ринкової кон'юнктури, так і за негативних економічних трендів. Тому, на відміну від економічних законів, закономірності слід розглядати у процесі формування механізму управління активами на основі конвергенції господарської діяльності у

економічну інфраструктуру через діалектичний підхід. Останнє суттєво ускладнює пропонований механізм, вносить в його змістовну частину необхідність формування критеріальної бази прийняття управлінських рішень.

Серед усієї сукупності сучасних закономірностей розвитку економічних процесів та складових формування поставленої проблеми слід прийняти до уваги: вимивання фінансових ресурсів в ході макроекономічної кризи та зародкового стану розвитку інституційної системи; високу вартість ресурсів як наслідок несформованості інституційної системи; високу вартість ресурсів внаслідок макроекономічної та фінансової нестабільності; низький грошовий потік як наслідок втрати цільових ринків; неспроможність реалізувати політику нагромадження та мобілізації активів в наслідок відсутності досвіду фінансового менеджменту.

На протипагу закономірностям формалізованим на основі економічного механізму, політичних процесів та суспільного розвитку принципи модернізації механізму управління відображають комплекс підходів до вирішення проблеми забезпечення активами з цільовою установкою на постійне нарощення ефективності, забезпечення операційної діяльності, комерційні ефекти, і визначаються на основі цілей господарської діяльності, де розглядаються в якості інтегрованого відбору напрямів діяльності в межах, придатних для використання кон'юнктурних потенціалів. Серед можливої множини принципів слід орієнтуватись на: вибір прогресивних видів активів та нарощення ринкової капіталізації; узгодження обсягів та структури активів з етапом життєвого циклу підприємства; прискорення оборотності активів і ході їх експлуатації; підтримання оптимального складу активів відносно критеріїв ефективності діяльності; узгодження обсягів та структури активів з обсягом та структурою виробництва.

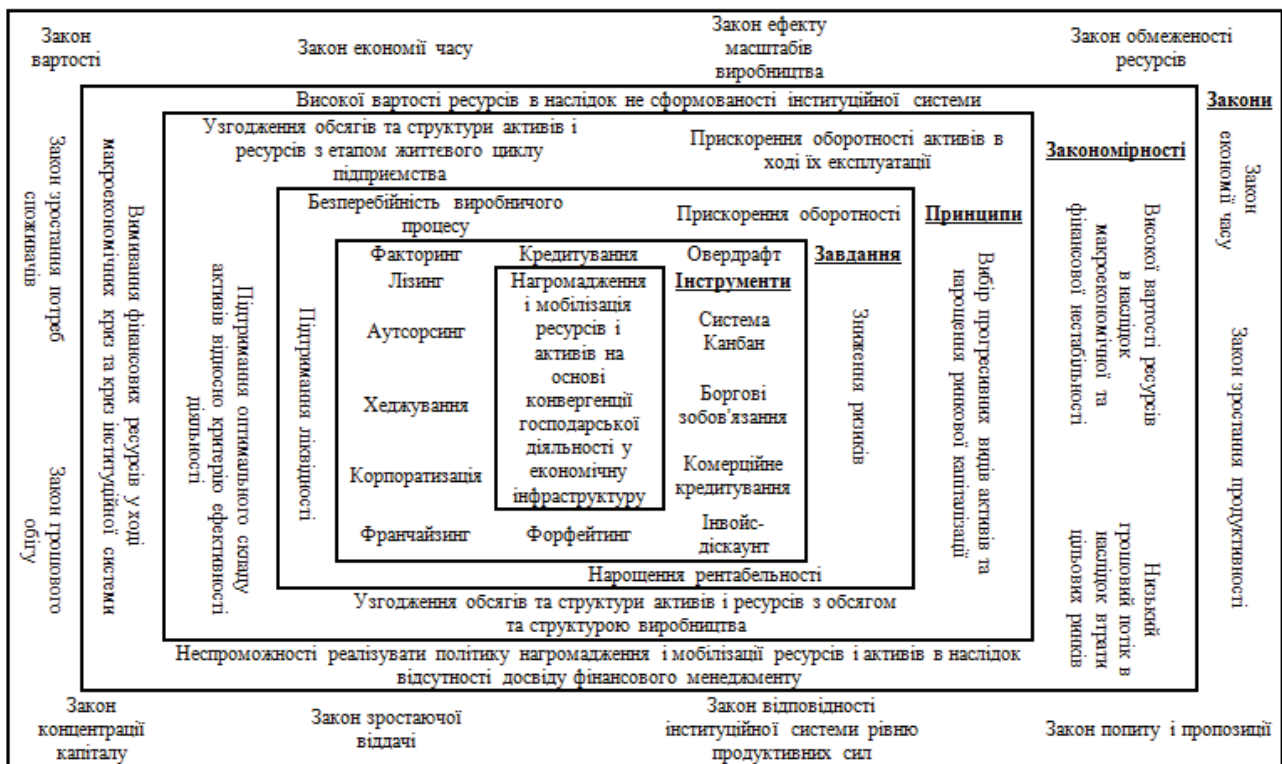

Рис. 3. Структурологічна модель модернізованої системи управління активами на основі конвергенції господарської діяльності у економічну інфраструктуру

Цільові установки модернізації механізму управління активами та його функціонування визначаються завданнями, серед яких, як показують аргументи наведені на попередніх етапах аналізу: безперервність виробничого процесу; прискорення оборотності; зниження ризиків; нарощення рентабельності; підтримання ліквідності.

Необхідність, методи та процес реалізації завдань визначають перелік інструментів, глибину та тривалість їх застосування в системі програм конвергенції в економічну інфраструктуру та інституційну систему ринків. Серед запропонованих попередньо інструментів доцільним для застосування нами вважаються: факторинг; кредитування; овердрафт; лізинг; аутсорсинг; хеджування; корпоратизацію; франчайзинг; форфейтинг; систему Канбан; боргові зобов'язання; комерційне кредитування; інвойс-дискаунт.

Кінцевою метою та результатом структурологічної узгодженості законів, закономірностей, принципів, завдань та інструментів слід передбачити створення механізму нагромадження та мобілізації активів на основі конвергенції господарської діяльності у економічну інфраструктуру.

Висновки і пропозиції. Таким чином, з певністю можна стверджувати, що для сучасних українських підприємств існують всі передумови підви-

щення якості матеріально-технічного забезпечення операційної діяльності та фінансового менеджменту шляхом конвергенції у інституційну систему економіки з подальшим використанням ринкової інфраструктури та конвертацією політики мобілізації ресурсів у інструменти управління активами.

Запропонована структурологічна модель розглядається в якості критеріїв та директив для прийняття управлінських рішень з приводу модернізації механізму управління активами, його вдосконалення та модернізації, а також функціонального управління. Використані принципи та завдання є типовими для обраної області дослідження, а конвергенція господарської діяльності в економічну інфраструктуру та ринкові інститути розглядається у формі інтегрованої у структурологічну модель надбудову до традиційних підсистем логістики підприємства, фінансового менеджменту, маркетингу, інвестування, закладені через вигоди та виклики відображені в закономірностях та обрані інструменти.

Перспективи подальших досліджень слід намітити в руслі вироблення аналітичної бази та методичного забезпечення прийняття управлінських рішень в області управління активами підприємств на основі конвергенції в ринкову інфраструктуру.

Список літератури:

1. Олійник Л.В. Принципово-критеріальні підходи до конвергенції управління активами підприємства в інституційну систему економіки. Зб. наук. пр. Економічний аналіз. – вип. 12 – Ч. 3 – Т. : 2013 – С. 279–284.
2. Чебанова Н.В. Стратегічне управління активами: аспекти аналізу [Текст] / Н.В. Чебанова ; Українська держ. академія залізничного транспорту. – Х. : УкрДАЗТ, 2008. – 177 с.
3. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. – К. : КНЕУ, 2004. – 350.
4. Ревенко Н.Г. Управління ресурсами промислових підприємств в умовах перехідного періоду [Текст] / Н.Г. Ревенко. – К. : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. – 255 с.
5. Потійко Ю.А. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 80–88.

Олейник Л. В.

Хмельницький національний університет

КРИТЕРИАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ АКТИВАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Определены подходы, рекомендации и критериальные основы модернизации системы управления активами современных украинских предприятий. Предложена структурологическая модель модернизированной системы управления активами на основе конвергенции в экономическую инфраструктуру.

Ключевые слова: управление активами, активы предприятий, модернизация.

Olejnik L. V.

Khmelnytsky National University

CRITERIA FRAMEWORK OF MODERNIZATION OF ASSET MANAGEMENT COMPANIES

Summary

Defined approaches, guidelines and principles criterion modernization asset management system of modern Ukrainian enterprises. A structured logical model upgraded asset management system based on convergence in economic infrastructure.

Key words: asset management, assets, upgrading.